

**UPUTSTVO 2003/55/EZ EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVETA**  
**od 26. juna 2003. godine**  
**koje se odnosi na zajednička pravila unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa i prestanak važenja**  
**Uputstva 98/30/EZ**

POGLAVLJE I

**POLJE PRIMENE I POJMOVI**

*Član 1.*

**Polje primene**

1. Ovo uputstvo postavlja zajednička pravila za prenos, distribuciju, snabdevanje i skladištenje prirodnog gasa. Uputstvo postavlja pravila vezana za organizaciju i rad gasne privrede, pristup tržištu, merila i postupke koji se primenjuju na dodelu odobrenja za prenos, distribuciju, snabdevanje i skladištenje prirodnog gasa i pravila vezana za rad sistema.

2. Pravila postavljena ovim uputstvom o prirodnom gasu, uključujući i tečni prirodni gas, se primenjuju i na biogas i gas dobijen iz biomase ili druge vrste gasova ukoliko isti mogu biti tehnički i bezbedno uneti u i transportovati sistemom koji je namenjen prirodnom gasu.

*Član 2.*

**Pojmovi**

Za potrebe ovog uputstva:

1. „preduzeće za prirodni gas“ označava svako fizičko ili pravno lice koje obavlja bar jednu od sledećih delatnosti: proizvodnju, prenos, distribuciju, snabdevanje, kupovinu ili skladištenje prirodnog gasa, uključujući tečni prirodni gas, koje je odgovorno za komercijalne, tehničke i/ili zadatke održavanja vezane za pomenute delatnosti, ali ne uključuje krajnje korisnike;

2. „mreža magistralnih gasovoda“ označava svaki cevovod ili mrežu cevovoda koji rade i/ili su izgrađeni kao deo projekta proizvodnje nafte ili gasa, ili se koriste za prenos prirodnog gasa iz jednog ili više takvih projekata u postrojenje za preradu ili terminal ili krajnji obalni kopneni terminal;

3. „prenos“ označava transport prirodnog gasa kroz mrežu gasovoda pod visokim pritiskom, koji nisu deo mreže magistralnih gasovoda, s ciljem njegovog dopremanja do korisnika, ali ne uključuje snabdevanje;

4. „operater prenosnog sistema“ označava fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost prenosa i odgovorno je za rad, obezbeđenje održavanja i, po potrebi, razvijanje prenosnog sistema u određenoj oblasti i, gde je to moguće, njegovo povezivanje s drugim sistemima, kao i za osiguranje sposobnosti sistema da ispuni razumne zahteve za prenosom gasa na duži rok;

5. „distribucija“ označava transport prirodnog gasa kroz mrežu lokalnih i regionalnih gasovoda s ciljem njegove dopreme do korisnika ali ne uključuje snabdevanje;

6. „operater distributivnog sistema“ označava fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost distribucije i odgovorno je za rad, obezbeđenje održavanja i, po potrebi, razvijanje

distributivnog sistema u određenoj oblasti i, gde je to moguće, njegovo povezivanje s drugim sistemima, kao i za osiguranje sposobnosti sistema da ispuni razumne zahteve za distribucijom gasa na duži rok;

7. „snabdevanje“ označava prodaju prodaju korisnicima prirodnog gasa, i tečnog prirodnog gasa, a uključuje i preprodaju, ;

8. „preduzeće za snabdevanje“ označava fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost snabdevanja;

9. „skladišni objekat“ označava objekat koji se koristi za pohranjivanje prirodnog gasa i kojeg poseduje i/ili kojim upravlja preduzeće za prirodni gas, uključujući i deo objekata koji se koristi za skladištenje tečnog prirodnog gasa, ali isključuje deo koji se koristi za proizvodne operacije kao i objekte rezervisane isključivo za obavljanje funkcija operatera prenosnog sistema;

10. „operater skladišnog sistema“ označava fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost skladištenja i odgovorno je za rad skladišnog objekta;

11. „objekat za tečni prirodni gas“ označava terminal koji se koristi za promenu agregatnog stanja prirodnog gasa, u tečno stanje ili gasovito, unos u sistem i istovar i podrazumeva i pomoćne usluge i privremeno skladištenje neophodno za pretvaranje u gasovito stanje i kasnije dopremanje do prenosnog sistema ali ne uključuje bilo koji deo terminala za tečni prirodni gas koji se koriste za skladištenje;

12. „operater sistema za tečni prirodni gas“ označava fizičko ili pravno lice koje vrši delatnost promene u tečno agregatno stanje, unos u sistem, istovar i ponovno pretvaranje u gas tečnog prirodnog gasa i koje je odgovorno za rad objekta za tečni prirodni gas;

13. „sistem“ označava prenosne i distributivne mreže, objekte za tečni prirodni gas i/ili skladišne objekte koje poseduje i/ili njima upravlja preduzeće za prirodni gas, i uključuje prostor za smeštaj gasa u samom sistemu i objekte koji pružaju prateće usluge i one koje su vezane za preduzeće, a neophodne su za obezbeđivanje pristupa prenosu, distribuciji i tečnom prirodnom gasu;

14. „prateće usluge“ označava sve usluge neophodne za rad i pristup mreži za prenos i/ili distribuciju i/ili objektima za tečni prirodni gas i/ili skladišnim objektima, uključujući uravnotežavanje i mešanje ali isključuje objekte koji su isključivo rezervisani za vršenje funkcija operatera prenosnog sistema;

15. „prostor za smeštaj gasa u sistemu“ označava volumen gasa sabijenog pod pritiskom u sistemima za prenos i distribuciju, isključujući objekte koji su isključivo rezervisani za vršenje funkcija operatera prenosnog sistema;

16. „povezani sistem“ označava niz međusobno povezanih sistema;

17. „interkonekcija“ označava prenosni vod koji prelazi ili premošćuje granicu između država članica isključivo u svrhu povezivanja nacionalnih prenosnih sistema tih država članica;

18. „direktan vod“ označava cevovod za prirodni gas koji se nadovezuje na međusobno povezani sistem;
19. „integrisano preduzeće za prirodni gas“ označava vertikalno ili horizontalno integrisano preduzeće;
20. „vertikalno integrisano preduzeće“ označava preduzeće ili grupu preduzeća čiji je međusobni odnos definisan članom 3(3) Uredbe Saveta (EEZ) broj 4064/89, od 21. decembra 1989, o kontroli koncentracije preduzeća<sup>1</sup> pri čemu preduzeće/grupa u pitanju vrši barem jednu od funkcija prenosa, distribucije, promene agregatnog stanja tečnog prirodnog gasa ili skladištenje i barem jednu od funkcija proizvodnje ili snabdevanja prirodnim gasom;
21. „horizontalno integrisano preduzeće“ označava preduzeće koje vrši barem jednu od funkcija proizvodnje, prenosa, distribucije, snabdevanja ili skladištenja prirodnog gasa i jednu delatnost nevezanu za gas;
22. „povezana preduzeća“ označava pridružena preduzeća u smislu člana 41 Sedmog uputstva Saveta 83/349/EEZ, od 13. juna 1983, zasnovanog na člana 44(2)(g)<sup>2</sup> Sporazuma o konsolidovanim računovodstvenim izveštajima<sup>3</sup>, i/ili pridružena preduzeća u smislu člana 33(1) istog dokumenta, i/ili preduzeća koja pripadaju istim akcionarima;
23. „korisnici sistema“ označava sva fizička ili pravna lica koja snabdevaju sistem ili ih sistem snabdeva;
24. „korisnik“ označava kupce na veliko i krajnje korisnike prirodnog gasa kao i preduzeća koja kupuju prirodni gas;
25. „domaćinstava“ označava korisnike koji kupuju prirodni gas za potrošnju u svojim domaćinstvima;
26. „korisnici van domaćinstava“ označava korisnike koji kupuju prirodni gas za potrošnju van svojih domaćinstava;
27. „krajnji korisnici“ označava korisnike koji kupuju prirodni gas za sopstvene potrebe;
28. „kvalifikovani korisnici“ označava korisnike koji, u smislu člana 23 ovog uputstva, mogu da biraju snabdevača od kog će kupiti prirodni gas;
29. „kupci na veliko“ označava fizička ili pravna lica, osim operatera prenosnog sistema i operatera distributivnog sistema, koja kupuju prirodni gas radi preprodaje unutar ili van sistema gde posluju;

<sup>1</sup> Službeni list broj L 395, 30.12.1989, strana 1. Uredba poslednji put izmenjena Uredbom (EZ) broj 1310/97 (Službeni list broj L 180, 09.07.1997, strana 1)

<sup>2</sup> Naziv Uputstva 83/349/EEZ je prilagođen kako bi se u obzir uzelo ponovna numeracija članova Ugovora kojim se osniva Evropska zajednica u skladu sa članom 12 Ugovora iz Amsterdama; prvobitno upućivanje odnosilo se na član 54(3)(g)

<sup>3</sup> Službeni list broj L 193, 18.07.1983, strana 1. Uputstvo poslednji put izmenjeno Uputstvom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Saveta (Službeni list broj L 283, 27.10.2001, strana 28)

30. „dugoročno planiranje“ označava dugoročno planiranje kapaciteta za snabdevanje i transport preduzeća za prirodni gas da bi se zadovoljila tražnja sistema za prirodnim gasom, izvršila diversifikacija izvora i osiguralo snabdevanje korisnika;

31. „tržište u nastajanju“ označava državu članicu u kojoj prva komercijalna isporuka po osnovu njenog prvog dugoročnog ugovora o snabdevanju prirodnim gasom nije izvršena pre više od 10 godina;

32. „sigurnost“ označava i sigurnost snabdevanja prirodnim gasom, i tehničku sigurnost;

33. „nova infrastruktura“ označava infrastrukturu koja nije završena do stupanja na snagu ovog uputstva.

## POGLAVLJE II

### OPŠTA PRAVILA ZA ORGANIZACIJU SEKTORA

#### *Član 3.*

#### **Obaveze javne službe i zaštita potrošača**

1. Na osnovu svoje institucionalne organizacije i poštujući princip subsidijarnosti te ne dovodeći u pitanje stav 2, a s ciljem ostvarivanja konkurentnog, sigurnog i ekološki održivog tržišta prirodnog gasa, države članice se staraju da preduzeća preduzeća gasne privrede funkcionišu u skladu sa načelima ovog uputstva, pri čemu države članice ne smeju vršiti diskriminaciju preduzeća u vezi sa njihovim pravima ili obavezama.

2. Uzimajući u obzir relevantne odredbe Ugovora, a posebno član 86, države članice mogu, u javnom ekonomskom interesu, preduzećima koja posluju u sektoru gasa nametnuti obaveze javne službe, a koje se mogu odnositi na sigurnost, uključujući i sigurnost snabdevanja, redovnost, kvalitet i cenu snabdevanja i zaštitu životne sredine, uključujući energetska efikasnost i zaštitu klime. Takve obaveze moraju da budu jasno definisane, transparentne, nediskriminirajuće, proverljive i da garantuju preduzećima gasne privrede Evropske unije jednakost pristupa potrošačima država članica. U vezi sa sigurnošću snabdevanja, energetska efikasnošću/upravljanjem tražnjom i ostvarivanjem ekoloških ciljeva, pomenutih u ovom stavu, i uzimajući u obzir mogućnost da treća strana zatraži pristup sistemu države članice mogu uvesti dugoročno planiranje.

3. Države članice preduzimaju odgovarajuće mere kojima štite krajnje korisnike i staraju se o visokom nivou zaštite potrošača, te se posebno brinu o postojanju odgovarajućih zaštitnih mera za zaštitu osetljivih potrošača, uključujući i mere kojima im se pomažu da izbegnu isključenje sa mreže. U tom smislu, mogu preduzeti odgovarajuće mere za zaštitu krajnjih korisnika povezanih na gasni sistem u zabitim područjima. Države članice mogu odrediti snabdevača kome se korisnici povezani na gasnu mrežu mogu pribeci u vanrednim situacijama. Te mere obezbeđuju visok nivo zaštite potrošača, naročito po pitanju transparentnosti opštih uslova ugovora, opštih podataka i mehanizama za rešavanje sporova. Države članice se staraju da kvalifikovani korisnici i stvarno budu u mogućnosti da promene snabdevača. Što se tiče domaćinstava, ove mere uključuju mere određene Aneksom A.

4. Države članice primenjuju odgovarajuće mere kako bi ispunile ciljeve društvene i ekonomske kohezije, sigurnosti snabdevanja i zaštite životne sredine, što može da uključuje i sredstva za borbu

protiv klimatskih promena. Takve mere mogu da uključe davanje odgovarajućih ekonomskih podsticaja, po potrebi, korišćenjem svih postojećih nacionalnih i mehanizama Zajednice, u cilju održavanja i izgradnje neophodne mrežne infrastrukture uključujući kapacitete za međupovezivanje.

5. Države članice mogu odlučiti da u vezi distribucije ne primenjuju odredbe člana 4 ukoliko bi njihova primena sprečila, pravno ili stvarno, ispunjavanje obaveza koje su preduzećima za prirodni gas namentnute u opštem ekonomskom interesu i ukoliko bi razvoj trgovine bio ometen u meri suprotnoj interesima Zajednice. Interes Zajednice uključuje, između ostalog, konkurenciju usmerenu na kvalifikovane korisnike, u skladu s ovim uputstvom i članom 86 Ugovora.

6. Države članice, po sprovođenju ovog uputstva, obaveštavaju Komisiju o svim merama koje su usvojile u cilju ispunjavanja obaveza javnih službi, uključujući zaštitu potrošača i životne sredine, te njihov mogući uticaj na državnu i međunarodnu konkurenciju bez obzira da li te mere zahtevaju derogaciju odredbi ovog uputstva. Nakon toga, države članice svake druge godine obaveštavaju Komisiju o svim izmenama pomenutih mera, bilo da one zahtevaju derogaciju ili ne.

#### *Član 4.*

#### **Postupak davanja odobrenja**

1. U okolnostima kada se odobrenje (npr. licenca, dozvola, koncesija, pristanak ili odobrenje) traži za izgradnju ili rad objekata za prirodni gas, države članice ili bilo koje nadležno telo koje one odrede daje odobrenja za izgradnju i/ili rad takvih objekata, gasovoda i pripadajuće opreme na njihovoj teritoriji u skladu sa stavovima 2 do 4. Države članice ili bilo koje nadležno telo koje one odrede mogu da, takođe po istom osnovu, daju odobrenja za snabdevanje prirodnim gasom i za kupce na veliko.

2. Ako države članice imaju sistem davanja odobrenja, tada moraju postaviti objektivna i nediskriminatorna merila koja preduzeće mora zadovoljiti prilikom traženja odobrenja za izgradnju ili rad objekata za prirodni gas ili odobrenje za snabdevanje prirodnim gasom. Nediskriminatorna merila i postupci davanja odobrenja moraju biti dostupni javnosti.

3. Države članice se staraju da su razlozi za odbijanje davanja odobrenja objektivne i nediskriminatorne prirode i da su predočeni podnosiocu prijave. Razlozi za odbijanje se dostavljaju i Komisiji kao informacija. Države članice ustanovljavaju postupak koji omogućava podnosiocu prijave da se žali na pomenuto odbijanje.

4. Ne dovodeći u pitanje član 24, a radi razvoja sistema koji je tek stigao u određenu oblast i efikasnog rada uopšte, države članice mogu da odbiju davanje novih odobrenja za izgradnju i rada distributivnih gasovodnih sistema u određenoj oblasti pošto je takav sistem već predložen za izgradnju u tom području i ako postojeći ili predloženi kapaciteti nisu prenapregnuti.

## *Član 5.*

### **Praćenje sigurnosti snabdevanja**

Države članice obezbeđuju praćenje problematike sigurnosti snabdevanja. Kada države članice smatraju shodnim mogu dodeliti ovaj zadatak regulatornim organima iz člana 25(1). Ovo praćenje se, naročito, odnosi na ravnotežu ponude i tražnje na domaćem tržištu, nivo očekivane buduće tražnje i ponude, predviđene dodatne kapacitete, u planu ili izgradnji, i kvalitet i nivo održavanja mreže, kao i mere za pokrivanje vršnih opterećenja te za slučaj manjka isporuka od strane jednog ili više snabdevača. Svake godine, najkasnije do 31. jula, nadležni organi objavljuju izveštaj u kome iznose svoje nalaze nastale praćenjem ove problematike, kao i sve mere koje su preduzete ili su predviđene kao odgovor na nalaze, te izveštaj prosleđuju Komisiji bez odlaganja.

## *Član 6.*

### **Tehnička pravila**

Države članice se staraju da su merila tehničke sigurnosti utvrđena, a tehnička pravila koja određuju minimum projektnih i operativnih zahteva u pogledu povezivanja sa sistemom za tečni prirodni gas, skladišnim objektima, i drugim prenosnim i distributivnim sistemima te direktnim vodovima, uspostavljena i dostupna javnosti. Ova tehnička pravila osiguravaju međuoperativnost sistema i moraju biti objektivna i nediskriminatorna. Pravila se dostavljaju Komisiji u skladu sa članom 8 Uputstva 98/34/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, od 22. juna 1998. kojim je određen postupak pružanja podataka u oblasti tehničkih standarda i propisa i o pravilima o uslugama informatičkog društva<sup>4</sup>.

## **POGLAVLJE III**

### **PRENOS, SKLADIŠTENJE I TEČNI PRIRODNI GAS**

## *Član 7.*

### **Određivanje operatera sistema**

Države članice određuju, ili zahtevaju od preduzeća za prirodni gas koja poseduju prenosne, skladišne ili objekte za tečni prirodni gas da odrede jednog ili više operatera sistema na vremenski period kojeg države članice određuju uzimajući u obzir delotvornost i privrednu ravnotežu. Države članice preduzimaju neophodne mere da osiguraju da operateri prenosnog, skladišnog ili sistema za tečni prirodni gas postupaju u skladu sa članovima 8 do 10.

## *Član 8.*

### **Zadaci operatera sistema**

1. Svaki operater prenosnog, skladišnog ili sistema za tečni prirodni gas je dužan da:

- (a) ekonomično vodi, održava i razvija siguran, pouzdan i efikasan prenosne, skladišne i/ili objekte za tečni prirodni gas vodeći računa o životnoj sredini;

<sup>4</sup> Službeni list broj L 204, 21.07.1998, strana 37. Uputstvo izmenjeno Uputstvom 98/48/EZ (Službeni list broj L 217, 05.08.1998, strana 18)

(b) uzdrži se od diskriminacije prema korisnicima ili klasama korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;

(c) pruži drugom operateru prenosnog sistema, operateru skladišnog sistema, operateru sistema za tečni prirodni gas i

(d) pruži podatke korisnicima sistema koje su im potrebne za delotvoran pristup sistemu.

2. Pravila uravnotežavanja sistema za prenos gasa koja usvoje operateri prenosnog sistema, uključujući i pravila i pravila za određivanje naknada po osnovu energetskog debalansa koje plaćaju korisnici sistema povezani na mreži, moraju biti objektivna, transparentna i nediskriminatorna. Uslovi, uključujući pravila i tarife, pružanja tih usluga od strane operatera prenosnih sistema određuju se na nediskriminatoran i na način koji odražava troškove u skladu sa metodologijom koja je kompatibilna članu 25(2), i objavljuju se.

3. Država članica može da zahteva od operatera prenosnog sistema da se povinuje minimalnim zahtevima za održavanje i razvoj prenosnog sistema, uključujući i kapacitete za povezivanje sa drugim sistemima.

4. Kadgod vrše ovu funkciju, operateri prenosnog sistema nabavljaju energiju koju koriste za obavljanje svojih funkcija po transparentnim, nediskriminativnim i tržišno zasnovanim postupcima.

#### *Član 9.*

### **Razdvajanje operatera prenosnog sistema**

1. Kada je operater prenosnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater mora biti nezavisan od drugih delatnosti koje nisu vezane za prenos, barem u pogledu svoje zakonske forme, organizacije i procesa donošenja odluka. Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja iz vertikalno integrisanog preduzeća vlasništva nad sredstvima prenosnog sistema .

2. Sledeća minimalna merila se primenjuju da bi se osigurala nezavisnost operatera prenosnog sistema:

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom prenosnog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog preduzeća za prirodni gas koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom, distribucijom i snabdevanjem prirodnim gasom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom prenosnog sistema budu uzeti u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater prenosnog sistema mora da ima stvarno pravo donošenja odluka u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje i razvoj mreže, nezavisno od integrisanog preduzeća za prirodni gas. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 25(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava

godišnji finansijski plan operatera prenosnog sistema , ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Ovim matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju prenosnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta;

(d) operater prenosnog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi regulatornom organu iz člana 25(1) godišnji izveštaj, koji se objavljuje, sa opisom preduzetih mera.

#### *Član 10.*

### **Obaveza operatera prenosnog sistema da štiti podatke**

1. Ne dovodeći u pitanje član 16 ili bilo koju pravnu obavezu stavljanja podataka na uvid, operater distributivnog, skladišnog i/ili sistema za tečni prirodni gas mora da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka do kojih je došao u toku obavljanja svojih poslova, i da spreči da podaci o njegovim vlastitim aktivnostima, koji mogu biti poslovno atraktivni, budu stavljeni na uvid na diskriminatoran način.

2. U vezi prodaje ili nabavke prirodnog gasa od strane povezanog preduzeća, operateri prenosnog sistema ne smeju da zloupotrebe poslovno osetljive podatke koje su dobili od treće strane u kontekstu obezbeđivanja ili pregovaranja o pristupu sistemu.

## POGLAVLJE IV

### **DISTRIBUCIJA I SNABDEVANJE**

#### *Član 11.*

### **Određivanje operatera distributivnog sistema**

Države članice određuju, ili zahtevaju od preduzeća koja poseduju ili odgovaraju za distributivne sisteme, da odrede jednog ili više operatera distributivnog sistema na vremenski period kojeg određuju države članice uzimajući u obzir delotvornost i privrednu ravnotežu i staraju se da ti operateri postupaju u skladu sa članovima 12 do 14.

#### *Član 12.*

### **Zadaci operatera distributivnog sistema**

1. Operater distributivnog sistema je dužan da ekonomično vodi, održava i razvija siguran, pouzdan i efikasan sistem vodeći računa o životnoj sredini;

2. Ni u kakvom slučaju operater distributivnog sistema ne sme diskriminisati korisnike ili klase korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;

3. Operater distributivnog sistema je dužan da pruži drugom operateru prenosnog sistema i/ili operateru prenosnog sistema i/ili operateru sistema za tečni prirodni gas i

4. Operater distributivnog sistema pruža korisnicima sistema podatke potrebne za delotvoran pristup sistemu.

5. Ako su operateri distributivnih sistema odgovorni za uravnotežavanje distributivnog sistema prirodnog gasa, pravila koja usvoje za tu svrhu, kao i pravila za određivanje naknada po osnovu energetskeg debalansa koje plaćaju korisnici sistema, moraju biti objektivna, transparentna i nediskriminatorna. Uslovi, uključujući pravila i tarife, pružanja tih usluga od strane operatera sistema određuju se na nediskriminatoran i na način koji odražava troškove u skladu sa metodologijom koja je kompatibilna članu 25(2), i objavljuju se.

### *Član 13.*

#### **Razdvajanje operatera distributivnog sistema**

1. Kada je operater distributivnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater mora biti nezavisan od drugih delatnosti koje nisu vezane za distribuciju, barem u pogledu svoje zakonske forme, organizacije i procesa donošenja odluka. Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja iz vertikalno integrisanog preduzeća vlasništva nad sredstvima distributivnog sistema .

2. Pored zahteva iz stava 1, ako je operater distributivnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater je nezavistan u smislu organizacije i donošenja odluka od ostalih delatnosti koje se ne odnose na distribuciju. Da bi se ovo postiglo, potrebno je primeniti sledeća merila:

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom distributivnog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog preduzeća za prirodni gas koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom, prenosom i snabdevanjem prirodnim gasom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom distributivnog sistema budu uzeti u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater distributivnog sistema mora da ima stvarno pravo donošenja odluka u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje i razvoj mreže, nezavisno od integrisanog preduzeća za gas. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 25(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava godišnji finansijski plan operatera distributivnog sistema, ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Ovim matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju distributivnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta.

(d) operater prenosnog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi regulatornom organu iz člana 25(1) godišnji izveštaj, koji se objavljuje, sa opisom preduzetih mera.

Države članice mogu da odluče da ne primenjuju stavove 1 i 2 na integrisana preduzeća za prirodni gas koja uslužuju manje od 100.000 povezanih korisnika.

#### *Član 14.*

### **Obaveza operatera distributivnog sistema da štiti podatke**

1. Ne dovodeći u pitanje član 16 ili bilo koju pravnu obavezu stavljanja podataka na uvid, operater distributivnog sistema je dužan da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka do kojih je došao u toku obavljanja svojih poslova, i da spreči da podaci o njegovim vlastitim aktivnostima, koji mogu biti poslovno atraktivni, budu stavljeni na uvid na diskriminatoran način.
2. U vezi prodaje ili nabavke prirodnog gasa od strane povezanog preduzeća, operateri distributivnog sistema ne smeju da zloupotrebe poslovno osetljive podatke koje su dobili od treće strane u kontekstu obezbeđivanja ili pregovaranja o pristupu sistemu.

#### *Član 15.*

### **Kombinovani operater**

Pravila iz članova 9(1) i 13(1) ne sprečavaju rad kombinovanog operatera prenosnog, skladišnog, distributivnog i sistema za tečni prirodni gas, koji je pravno, organizaciono i po pitanju odlučivanja nezavistan od drugih delatnosti koje se ne odnose na rad prenosnog, skladišnog, distributivnog ili sistema za tečni prirodni gas, i koji ispunjava uslove navedene u tačkama od (a) do (d). Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja vlasništva nad sredstvima kombinovanog sistema iz vertikalno integrisanog preduzeća.

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom kombinovanog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog preduzeća za prirodni gas koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom i snabdevanjem prirodnim gasom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom kombinovanog sistema budu uzeti u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater kombinovanog sistema mora da ima stvarno pravo donošenja odluka u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje i razvoj mreže, nezavisno od integrisanog preduzeća za prirodni gas. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 25(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava godišnji finansijski plan operatera kombinovanog sistema, ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Ovim matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju prenosnih i distributivnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta;

(d) operater kombinovanog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi

regulatornom organu iz člana 25(1) godišnji izveštaj, koji se objavljuje, sa opisom preduzetih mera.

## POGLAVLJE V

### RAZDVAJANJE I TRANSPARENTNOST RAČUNA

#### *Član 16.*

#### **Pravo uvida u račune**

1. U meri koja je neophodna za vršenje njihovih funkcija, države članice ili drugi nadležni organ kojeg države odrede, uključujući i regulatorne organe iz člana 25 i organi za rešavanje sporova iz člana 20(3), imaju pravo uvida u račune preduzeća za prirodni gas kako je to predviđeno u članu 17.

2. Države članice ili svaki nadležni organ kojeg države odrede, uključujući i regulatorne organe iz člana 25(1) i organe za rešavanje sporova, dužni su da čuvaju poverljivost poslovno osjetljivih podataka. Države članice mogu da predvide obavezu stavljanja na uvid takvih podataka kada je to neophodno da bi nadležni organ mogao da vrši svoju funkciju.

#### *Član 17.*

#### **Razdvajanje računa**

1. Države članice preduzimaju neophodne korake da bi obezbedili da se računi preduzeća za prirodni gas vode u skladu sa stavovima 2 do 5. Ukoliko preduzeća ostvaruju korist zahvaljujući derogaciji ove odredbe po osnovu člana 28(2) i (4) dužna su da barem svoje interne račune vode u skladu sa ovim članom.

2. Preduzeća za prirodni gas, bez obzira na njihov sistem vlasništva ili njihovu zakonsku formu, sačinjavaju, prilažu na reviziju i objavljuju svoje godišnje obračune u skladu sa pravilima nacionalnih propisa o godišnjim obračunima društava sa ograničenom odgovornošću usvojenih shodno Četvrtom uputstvu Saveta 78/660/EZ, od 25.jula 1978, zasnovanog na članu 44(2)(g)<sup>5</sup> Ugovora o godišnjim obračunima privrednih društava određenog tipa<sup>6</sup>. Preduzeća koja nisu pravno obavezna da objavljuju svoje godišnje obračune, čuvaju kopiju istih i stavljaju ih na uvid u svom sedištu.

3. Preduzeća za prirodni gas, u svom unutrašnjem knjigovodstvu, vode zasebne račune za svaku od svojih prenosnih, distributivnih, skladišnih i delatnosti vezanih za tečni prirodni gas kao što bi se to od njih zahtevalo kada bi pomenute delatnosti obavljala odvojena preduzeća, a sa ciljem izbegavanja diskriminacije, unakrsnog subvencioniranja i narušavanja konkurencije. Takođe, vode i račune, koji mogu biti konsolidovani, i to za druge za gas vezane delatnosti koje nisu vezane za prenos, distribuciju, tečni prirodni gas i skladištenje. Do 1.jula 2007.godine, vodiče zasebne račune za snabdevanje kvalifikovanih korisnika i snabdevanje nekvalifikovanih korisnika. Prihodi od vlasništva nad prenosnom/distributivnom mrežom moraju se prikazati u

<sup>5</sup> Naslov Uputstva 78/660/EEZ je prilagođen da bi obuhvatio renumeraciju članova Ugovora kojim je ustanovljena Evropska zajednica u skladu sa članom 12 Ugovora iz Amsterdama, originalna referenca je upućivala na član 54(3)(g)

<sup>6</sup> Službeni list broj L 222, 14.08.1978, strana 11. Uputstvo poslednji put izmenjeno Uputstvom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Saveta (Službeni list broj L 283, 27.10.2001, strana 28)

obračunima. Po potrebi, vode i konsolidovane račune za druge delatnosti koje nisu vezane za gas. Unutrašnji računi uključuju završni račun i prikaz prihoda i gubitaka za svaku delatnosti.

4. Revizija iz stava 2 posebno proverava poštovanje obaveza izbegavanja diskriminacije i unakrsnog subvencioniranja pomenutih u stavu 3.

5. Preduzeća su dužna da u svom internom računovodstvu navedu pravila za raspodelu potraživanja i dugovanja, troškova i prihoda, kao i za amortizaciju, pritom ne dovodeći u pitanje važeća nacionalna računovodstvena pravila koja primenjuju prilikom vođenja odvojenih računa iz stava 3. Ova interna pravila se mogu menjati samo u izuzetnim slučajevima. Takve izmene moraju biti spomenute i valjano podkrepljene.

6. Godišnji obračuni navode u napomenama sve transakcije određenog obima obavljene sa povezanim preduzećima.

## POGLAVLJE VI

### ORGANIZACIJA PRISTUPA SISTEMU

#### *Član 18.*

#### **Pristup trećih lica**

1. Države članice obezbeđuju primenu sistema pristupa po kome treća lica dobijaju pristup prenosnom i distributivnom sistemu i objektima za tečni prirodni gas, po tarifama koje se objavljene, važe za sve kvalifikovane korisnike i primenjuju se objektivno i bez diskriminacije među korisnicima sistema. Države članice se staraju da su ove tarife, ili metodologija po kojoj se te tarife izračunavaju, odobrene pre njihovog stupanja na snagu u skladu sa članom 25(1), kao i da su tarife i metodologija, odnosno samo metodologija ukoliko je samo ona odobrena-objavljene pre stupanja na snagu.

2. Operatori prenosnog sistema moraju da, ako je to neophodno za obavljanja njihovih funkcija uključujući i prekogranični prenos, imaju pristup mreži drugih operatera prenosnog sistema.

3. Odredbe ovog uputstva ne brane zaključenje dugoročnih ugovora ukoliko su isti u skladu s pravilima Zajednice o konkurenciji.

#### *Član 19.*

#### **Pristup skladištu**

1. Za organizaciju pristupa skladišnim objektima i zapremini za sabijanje gasa u gasovodu kada je tehnički i/ili ekonomski potreban za obezbeđenje delotvornog pristupa sistem za snabdevanje korisnika, kao i za organizaciju pristupa pomoćnim uslugama, države članice mogu odabrati bilo koji ili oba postupka iz stavova 3. i 4. Ovi postupci se primenjuju u skladu s objektivnim, transparentnim i nediskriminatornim merilima.

2. Odredbe stava 1 se ne primenjuju na prateće usluge i privremeno skladištenje vezane za objekte za tečni prirodni gas, a neophodne su za proces ponovnog pretvaranja iz tečnog u gasovito stanje i kasniju isporuku prenosnom sistemu.

3. U slučaju dogovorenog pristupa, države članice su dužne da preduzmu neophodne mere kako bi preduzeća za prirodni gas i kvalifikovani korisnici, bilo unutar ili van teritorije koju pokriva međusobno povezani sistem, mogli da pregovaraju o pristupu skladištu i prostoru za smeštaj gasa u gasovodu kada je to tehnički i/ili ekonomski potrebno za omogućavanje delotvornog pristupa sistemu kao i za organizaciju pristupa drugim pratećim uslugama. Strane su dužne da *bona fide* pregovaraju pristup skladištima, prostoru za smeštaj gasa u gasovodu i drugim pratećim uslugama.

Ugovori o pristupu skladištu, prostoru za smeštaj gasa u gasovodu i drugim pratećim uslugama se moraju ugovarati s relevantnim operatorom skladišnog sistema ili preduzećima za prirodni gas. S početkom u prvih šest meseci nakon implementacije ovog uputstva, države članice zahtevaju od operatera skladišnog sistema i preduzeća za prirodni gas da svake godine objave svoje opšte komercijalne uslove za korišćenje skladišta, prostora za smeštaj gasa u gasovodu i drugih pratećih usluga.

4. U slučaju regulisanog pristupa, države članice su dužne da preduzmu neophodne mere kako bi omogućili preduzećima za prirodni gas i kvalifikovanim korisnicima, bilo unutar ili van teritorije koju pokriva međusobno povezani sistem, da uživaju pravo pristupa skladištu i prostoru za smeštaj gasa u gasovodu i drugim pratećim uslugama po objavljenoj tarifi i/ili drugim uslovima i obavezama za korišćenje pomenutih skladišta i prostora u gasovodu kada je to tehnički i/ili ekonomski potrebno za omogućavanje delotvornog pristupa sistemu kao i za organizaciju pristupa drugim pratećim uslugama. Pravo pristupa kvalifikovanih korisnika može biti dato tako što im se omogućava sklapanje ugovora o snabdevanju sa konkurentskim preduzećima za prirodni gas koja nisu vlasnik i/ili operater sistema niti su povezano preduzeće

#### *Član 20.*

#### **Pristup magistralnoj mreži gasovoda**

1. U skladu s ovim članom, države članice preduzimaju neophodne mere da omoguće preduzećima za prirodni gas i kvalifikovanim korisnicima, gde god se nalazili, pristup mreži magistralnih gasovoda, uključujući i objekte za pružanje propratnih tehničkih usluga potrebnih za pristup, osim delovima mreže i objektima koji se koriste za aktivnosti vezane za vođenje lokalnih proizvodnih procesa na polju gde se gas proizvodi. Komisija se obaveštava o tim merama u skladu s odredbama člana 33

2. Pristup iz stava 1 se omogućava na način kojeg država članica određuje u skladu s relevantnim pravnim instrumentima Države članice su dužne da omoguće ostvarivanje ciljeva pravičnog i otvorenog pristupa, ostvare konkurentno tržište prirodnog gasa i izbegnu svaku zloupotrebu dominantne pozicije na tržištu, vodeći računa o sigurnosti i redovnosti snabdevanja, kapacitetima koji su ili se mogu u razumnoj meri staviti na raspolaganje, kao i o zaštiti okoline. Sledeće se može uzeti u obzir:

(a) potreba da se odbije pristupe u slučaju nekompatibilnosti tehničkih specifikacija koja se ne može racionalno prevazići;

(b) potreba izbegavanja teškoća koje se ne mogu prevazići na razuman način i koje bi potencijalno mogle da naškode efikasnoj, tekućoj i planiranoj budućoj proizvodnji ugljovodonika, uključujući ugljovodonike s polja na granici ekonomske održivosti;

(c) potreba poštovanja valjano podkrepljenih razumnih potreba vlasnika ili operatera mreža magistralnih gasovoda za transport i obradu gasa, kao i interesa svih drugih korisnika mreže magistralnih gasovoda ili relevantnih objekata za obradu ili manipulaciju kojih bi se to moglo ticati; i

(d) potreba da se, u skladu sa pravom Zajednice, primeni njihovo pravo i upravni postupak za davanje odobrenja za proizvodnju ili razvoj te delatnosti.

3. Države članice se staraju da imaju ustanovljene mehanizme rešavanja sporova, uključujući i telo nezavisno od strana u sporu i koje ima pristup svim relevantnim podacima, kako bi omogućile brzo rešavanje sporova u vezi sa pristupom mreži magistralnih gasovoda uzimajući u obzir merila iz stava 2 i broj strana koje mogu biti uključene u pregovore o pristupu takvim mrežama.

4. U slučaju prekograničnih sporova primenjuju se mehanizmi za rešavanje sporova države članice u čijoj je nadležnosti mreža magistralnih gasovoda kojoj se odbija pristup. Ako su u prekograničnim sporovima više od jedne države članice nadležne za dotičnu mrežu, dotične države članice se konsultuju kako bi se osigurala dosledna primena odredaba ovog uputstva.

#### *Član 21.*

#### **Odbijanje davanja pristupa**

1. Preduzeća za prirodni gas mogu do odbiju pristup sistemu zbog nepostojanja kapaciteta ili ako bi ih pristup sistemu onemogućio u izvršavanju dodeljenih obaveza javne službe iz člana 3(2) ili zbog ozbiljnih ekonomskih i finansijskih teškoća s ugovorima "uzmi ili plati" uzimajući u obzir merila i postupke navedene u članu 27 i alternativu koju je država članica odabrala u skladu sa stavom 1 tog člana. Odbijanje mora biti valjano obrazloženo.

2. Države članice mogu da preduzmu neophodne mere koje će obezbediti da preduzeće za prirodni gas koje odbija pristup sistemu zbog nedostatka kapaciteta ili veza izvrši potrebna unapređenja u meri u kojoj to rentabilno ili ako je potencijalni korisnik voljan da plati za to. U okolnostima kada države članice primenjuju člana 4(4), dužne su da preduzmu takve mere.

#### *Član 22.*

#### **Nova infrastruktura**

1. Nova velika infrastruktura za gas, odnosno interkonekcije između država članica, objekti za tečni prirodni gas i skladištenje se mogu, na zahtev, pod sledećim uslovima izuzeti iz primene odredaba iz članova 18, 19, 20 i 25 (2, 3 i 4):

(a) investicija mora da unapredi konkurenciju u sektoru snabdevanja gasom i unapredi sigurnost snabdevanja;

(b) nivo rizika povezan sa investicijom je takav da do investicije ne bi ni došlo ukoliko izužeće ne bi bilo odobreno;

(c) infrastrukturu mora da poseduje fizičko ili pravno lice koje je odvojeno, barem u pogledu svoje zakonske forme, od operatera sistema u čijem sistemu će infrastruktura biti izgrađena;

(d) korisnici infrastrukture su obveznici plaćanja naknada;

(e) izuzeće ne utiče nepovoljno na konkurenciju ili delotvorno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta gasa ili delotvorno funkcionisanje regulisanog sistema na kojeg je infrastruktura povezana.

2. Stav 1 se primenjuje i na značajno uvećanje kapaciteta postojeće infrastrukture ili modifikacije te infrastrukture čime se omogućava razvoj novih izvora snabdevanja gasom.

3. (a) Regulatorno telo iz člana 25 može da, od slučaja do slučaja, odlučuje o izuzeću iz stavova 1 i 2. Međutim, države članice mogu da predvide da regulatorna tela moraju, u cilju donošenja formalne odluke, dostaviti svoje mišljenje o zahtevu za izuzeće odgovarajućem telu države članice. Ovo mišljenje se objavljuje zajedno sa odlukom.

(b) (i) Izuzeće se može odnositi na celu ili delove nove infrastrukture, postojeće infrastrukture sa značajno povećanim kapacitetom ili modifikacije postojeće infrastrukture.

(ii) Prilikom odlučivanja o izuzeću potrebno je razmotriti, od slučaja do slučaja, potrebu za nametanjem uslova u pogledu trajanja izuzeća i nediskriminirajućeg pristupa interkonekciji.

(iii) Prilikom odlučivanja o uslovima iz ovog podstava posebno se mora se voditi računa o trajanju ugovora, dodatnim kapacitetima koji će se izgraditi ili izmenama postojećih kapaciteta, vremenskim odrednicama projekta i nacionalnim okolnostima.

(c) Prilikom odobravanja izuzeća odgovarajući organ može odlučiti o pravilima i mehanizmima za upravljanje i raspodelu kapaciteta u meri u kojoj to ne sprečava sprovođenje dugoročnih ugovora.

(d) Odluka o izuzeću, zajedno sa svim uslovima navedenim u (b) mora biti valjano potkrepljena i objavljena.

(e) U slučaju interkonekcija, svaka odluka o izuzeću se donosi tek nakon konsultacija sa drugim državama članicama ili regulatornim organima kojih se to tiče.

4. Nadležni organ bez odlaganja dostavlja Komisiji odluku o izuzeću zajedno sa svi relevantnim podacima u vezi odluke. Obaveštenje se može dostaviti Komisiji u zbirnom obliku čime se omogućava donošenje valjano utemeljene odluke.

Obaveštenje naročito sadrži:

(a) detaljne razloge na osnovu kojih je regulatorni organ, ili država članica, odobrio izuzeće, uključujući i finansijske podatke koji opravdavaju potrebu za izuzećem;

(b) obavljenju analizu posledica po tržišnu utakmicu i delotvorno funkcionisanje internog tržišta gasa koje su rezultat odobrenog izuzeća;

(c) razloge za određivanje određenog vremenskog roka i udela ukupnog kapaciteta gasne infrastrukture u pitanju za koju je dobro izuzeće;

(d) u slučaju da se izuzeće odnosi na interkonekciju, rezultate konsultacija sa državama članicama ili regulatornim organima koje to pitanje dotiče;

(e) doprinos infrastrukture diversifikaciji snabdevanja gasom.

U roku od dva meseca od prijema obaveštenja, Komisija može da zatraži da regulatorni organ ili država članica koje se to tiče izmeni ili povuče odluku o odobrenju izuzeća. Ovaj dvomesečni period može biti produžen za još jedan mesec ako Komisija traži dodatne podatke.

Ukoliko se regulatorni organ ili država članica u pitanju ne povinuje zahtevu u roku od četiri nedelje konačna odluka se donosi u skladu sa postupkom iz člana 30(2).

Komisija je dužna da štiti poverljivost poslovno osetljivih podataka.

### *Član 23.*

#### **Otvaranje tržišta i reciprocitet**

1. Države članice se staraju da su kvalifikovani korisnici:

(a) do 1.jula 2004. godine, određeni kao kvalifikovani korisnici prema članu 18 Uputstva 98/30/EZ. Do 31.januara svake godine, države članice objavljuju merila za određivanje kvalifikovanih korisnika;

(b) najkasnije od 1. jula 2004. godine, svi korisnici van domaćinstava;

(c) svi korisnici, od 1. jula 2007. godine.

2. Da bi se izbegao debalans prilikom otvaranja tržišta gasa:

(a) neće biti zabranjeni ugovori za snabdevanje kvalifikovanih korisnika u sistemu druge države članice ukoliko je korisnik kvalifikovan u oba sistema;

(b) u slučajevima odbijanja transakcije opisane u tački (a) zato što je korisnik kvalifikovan samo u jednom od dva sistema, Komisija može obavezati stranu koja je odbila pristup da, zavisno od situacije na tržištu i opšteg interesa, izvrši traženo snabdevanje po zahtevu jedne od države članice ta dva sistema.

### *Član 24.*

#### **Direktni vodovi**

1. Države članice preduzimaju neophodne mere da omoguće:

(a) da preduzeća za prirodni gas ustanovljena na njihovoj teritoriji snabdevaju kvalifikovane korisnike putem direktnih vodova;

(b) da preduzeća za prirodni gas svakog kvalifikovanog korisnika na svojoj teritoriji snabdevaju putem direktnih vodova.

2. U uslovima gde je odobrenje (npr. licenca, dozvola, koncesija, pristanak ili odobrenje) potrebno za izgradnju ili rad direktnih vodova, države članice, ili bilo koji nadležni organ kojeg one odrede, su dužne da ustanove merila za davanje odobrenja za izgradnju ili rad takvih vodova na svojoj teritoriji. Ova merila treba da budu objektivna i nediskriminatorna.

3. Države članice mogu usloviti davanje odobrenja za izgradnju direktnog voda bilo na osnovu prethodnog odbijanja pristupa sistemu, shodno članu 21, bilo na osnovu pokretanja postupka rešavanja spora, saglasno članu 25.

#### *Član 25.*

### **Regulatorni organi**

1. Države članice određuju jedno ili više kompetentnih tela da vrše funkciju regulatornih organa. Ovi organi su u potpunosti nezavisni od interesa grane gasne industrije. Organi su, putem primene ovog člana, odgovorni za sprečavanje diskriminacije, ostvarenje delotvorne konkurencije i efikasno funkcionisanje tržišta i, naročito, praćenje:

(a) u sprezi sa regulatornim organima ili organima onih država članica sa kojima postoji međusobna povezanost sistema, pravila o upravljanju i raspodeli interkonekcija;

(b) mehanizama za rešavanje problema zagušenja kapaciteta u nacionalnom gasnom sistemu;

(c) vremena potrebnog operaterima prenosnog i distributivnog sistema za uspostavljanje veza i obavljanje opravki;

(d) objavljivanja odgovarajućih podataka od strane operatera prenosnih i distributivnih sistema koji se tiču interkonekcija, korišćenja mreže i raspoređivanja kapaciteta zainteresovanim stranama, vodeći računa da se nekonsolidovani podaci tretiraju kao poslovna tajna;

(e) stvarnog razdvajanja računa iz člana 17 da bi se onemogućilo međusobno subvencionisanje između delatnosti prenosa, distribucije skladištenja, tečnog prirodnog gasa i snabdevanja;

(f) uslovima za pristup skladištima, prostoru za smeštaj gasa u gasovodu i ostalim pratećim uslugama predviđenim u članu 19;

(g) nivoa ispunjavanja zadataka operatera prenosnih i distributivnih sistema u skladu sa članovima 8 i 12;

(h) nivoa transparentnosti i konkurencije.

Organi ustanovljeni u skladu sa ovim članom objavljuju godišnji izveštaj o rezultatima praćenja pomenutog u tačkama od (a) do (h).

2. Pre njenog stupanja na snagu, regulatorni organi su odgovorni za donošenje ili odobravanje metodologije za izračunavanje ili određivanje uslova za:

(a) spajanje sa i pristup državnim mrežama, uključujući i tarife prenosa i distribucije. Ove tarife ili metodologija dozvoljavaju neophodno investiranje u mreže na način koji omogućava održivost mreža;

(b) pružanje usluga uravnotežavanja sistema.

3. Bez obzira na stav 2, države članice mogu da predvide da regulatorni organi podnose tarife ili barem metodologiju o kojima je reč u stavu 2, kao i u modifikacijama stava 4, na formalno razmatranje relevantnom telu u državi članici. U tom slučaju, relevantno telo je ovlašćeno da ili odobri ili odbije nacrt odluke koju je dostavio regulatorni organ.

Ove tarife ili metodologija ili pomenute modifikacije se objavljuju zajedno za odlukom o zvaničnom usvajanju. Svako zvanično odbijanje nacrta odluke se takođe objavljuje, zajedno sa objašnjenjem.

4. Regulatorni organi su ovlašćeni da zahtevaju od operatera prenosnog i distributivnog sistema ili sistema za tečni prirodni gas, ukoliko je to neophodno, da modifikuju uslove uključujući tarife, pravila, mehanizme i metodologije o kojima je reč u stavovima 1, 2 i 3, kako bi se obezbedilo da su isti proporcionalni i primenjeni na nediskriminatoran način.

5. Svaka strana koja želi da prigovori protiv operatera prenosnog ili distributivnog sistema ili sistema za tečni prirodni gas povodom pitanja pomenutih u stavovima 1, 2 i 4 i članu 19, može podneti prigovor regulatornom organu koji, postupajući kao organ za rešavanje sporova, donosi svoju odluku u roku od dva meseca po prispeću prigovora. Ovaj period može biti produžen za dodatna dva meseca ako regulatorni organi zahtevaju dodatne podatke. Ovaj period može biti produžen uz saglasnost podnosioca prigovora. Doneta odluka ima obavezujući karakter osim i dok nije izmenjena u žalbenom postupku.

6. Svaka strana koja želi da prigovori protiv operatera prenosnog ili distributivnog sistema ili sistema za tečni prirodni gas povodom pitanja pomenutih u stavovima 1, 2 i 4 i članu 19, može podneti prigovor regulatornom organu koji, postupajući kao organ za rešavanje sporova, donosi svoju odluku u roku od dva meseca po prispeću prigovora. Ovaj period može biti produžen za dodatna dva meseca ako regulatorni organi zahtevaju dodatne podatke. Ovaj period može biti produžen uz saglasnost podnosioca prigovora. Doneta odluka ima obavezujući karakter osim i dok nije izmenjena u žalbenom postupku.

7. Države članice preduzimaju mere kako bi osigurali da su regulatorni organi osposobljeni da izvršavaju svoje zadatke iz stavova od 1 do 5 na efikasan i ekspeditivan način.

8. Države članice stvaraju odgovarajuće delotvorne mehanizme regulacije, kontrole i obezbeđivanje transparentosti kako bi se izbeglo svaka zloupotreba dominantne pozicije, posebno na štetu potrošača, te svako gramzivo ponašanje. Ovi mehanizmi vode računa o odredbama Ugovora, a posebno njegovog člana 82.

9. Države članice obezbeđuju da se, u skladu sa svojim nacionalnim propisima, preduzmu odgovarajuće mere, uključujući i administrativne mere ili krivične postupke, protiv fizičkih ili pravnih lica koja su odogovorna u slučajevima nepoštovanja pravila o poverljivosti nametnuta ovim uputstvom.

10. U slučaju prekograničnih sporova, o sporu odlučuje regulatorni organ koji je nadležan za operatora sistema koji odbija da da saglasnost za korišćenje sistema ili pristup sistemu.

11. Prigovori o kojima je reč u stavovima 5 i 6 ne dovode u pitanje uživanje prava na žalbu u skladu sa nacionalnim i pravom Zajednice.

12. Državni regulatorni organi doprinose razvoju unutrašnjeg tržišta i ujednačavanju tržišnih uslova tako što saraduju na transparentan način jedni sa drugima kao i sa Komisijom.

## POGLAVLJE VII ZAVRŠNE ODREDBE

### *Član 26.*

#### **Zaštitne mere**

1. U slučaju iznenadne krize na tržištu energije ili kada su fizička sigurnost lica, aparata ili instalacija ugroženi, države članice mogu da privremeno preduzmu potrebne zaštitne mere.

2. Te mere smeju da izazovu najmanje moguće ometanje funkcionisanja unutrašnjeg tržišta i ne smeju biti šire u obimu nego što je to zaista potrebno da bi se iznenadne teškoće prevazišle.

3. Države članice, koje imaju problem, bez odlaganja obaveštavaju ostale države članice o preduzetim merama, kao i Komisiju koja može da odluči da država članica u pitanju mora da izmeniti ili ukine mere ukoliko iste ugrožavaju tržišnu utakmicu i nepovoljno utiču na trgovinu na način koji je suprotan opštem interesu.

### *Član 27.*

#### **Derogacije u vezi sa obavezama „uzmi ili plati“**

1. Ako preduzeće za prirodni gas naiđe ili smatra da će naići na ozbiljne ekonomske i finansijske poteškoće zbog svojih obaveza „uzmi ili plati“ prihvaćenih u jednom ili više ugovora o kupovini gasa, može poslati molbu za privremenu derogaciju iz člana 18 državi članici ili određenom nadležnom organu. Zavisno od volje država članica, molbe se podnose, od slučaja do slučaja, ili pre ili nakon odbijanja pristupa sistemu. Takođe, države članice mogu da omoguće preduzeću za prirodni gas da izabere da li će molbu predati pre ili nakon odbijanja pristupa sistemu. Ako je preduzeće za prirodni gas odbilo pristup, molba se mora predati bez odlaganja. Molbe moraju biti praćene svim relevantnim podacima o prirodi i obimu problema i naporima koje je preduzeće za prirodni gas uložilo u rešavanje problema.

Ako ne postoje racionalna alternativna rešenja, a uzimajući u obzir odredbe stava 3, država članica ili imenovani nadležni organ može odlučiti da odobri derogaciju.

2. Država članica, ili imenovani nadležni organ, bez odlaganja dostavlja Komisiji odluku o odobrenju derogacije zajedno sa svi relevantnim podacima u vezi derogacije. Obaveštenje se može dostaviti Komisiji u zbirnom obliku čime se omogućava donošenje valjano utemeljene odluke. U roku od osam nedelja od prijema obaveštenja, Komisija može da zatraži da država članica ili imenovani nadležni organ u pitanju izmeni ili povuče odluku o odobrenju derogacije.

Ukoliko se država članica, ili imenovani nadležni organ u pitanju, ne povinuje zahtevu u roku od četiri nedelje konačna odluka se ekspeditivno donosi u skladu sa postupkom iz člana 30(2).

Komisija je dužna da štiti poverljivost poslovno osetljivih podataka.

3. Prilikom odlučivanja o derogacijama iz stava 1, država članica ili imenovani nadležni organ i Komisija moraju da posebno vode računa o sledećim merilima:

- (a) cilju ostvarenja konkurentnog tržišta gasa;
- (b) potrebi ispunjavanja obaveza javne službe i garantovanju sigurnosti snabdevanja;
- (c) poziciji preduzeća za prirodni gas na tržištu gasa i stvarnom stanju konkurencije na ovom tržištu;
- (d) ozbiljnosti ekonomskih i finansijskih teškoća s kojima se susreću preduzeća za prirodni gas i preduzeća za prenos ili kvalifikovani korisnici;
- (e) datumima potpisivanja i uslovima ugovora u pitanju, uključujući obim do kog dopuštaju tržišne promene;
- (f) naporima uloženim da se pronađe rešenje problema;
- (g) obimu u kojem je, kada je prihvatilo ugovorne obaveze „uzmi ili plati“ u pitanju, preduzeće moglo u razumnoj meri da predvidi mogućnost pojavljivanja ozbiljnih poteškoća, s obzirom na odredbe ovog uputstva;
- (h) nivou povezanosti sistema sa drugim sistemima i stepenu zajedničkog funkcionisanja ovih sistema, i
- (i) efektima koje bi odobravanje derogacije imalo na propisnu primenu ovog uputstva u pogledu glatkog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa.

Odluka o zahtevu za derogaciju koji se odnosi na ugovore „uzmi ili plati“ zaključene pre stupanja na snagu ovog uputstva ne bi trebala da dovede do situacije u kojoj je nemoguće pronaći ekonomski održive alternative. U svakom slučaju, smatra se da ne postoje ozbiljne teškoće ako prodaja prirodnog gasa ne padne ispod minimalno garantovane zakupljene proizvodnje sadržane u ugovorima o kupovini gasa po principu „uzmi ili plati“, ili sve dok se relevantni ugovor o kupovini prirodnog gasa „uzmi ili plati“ može prilagoditi, ili dok preduzeće za prirodni gas može da pronađe alternativne izlaze.

4. Preduzeća za prirodni gas kojima nije odobrena derogacija navedena u stavu 1 ne mogu da odbiju ili ne smeju više da odbijaju pristup sistemu zbog obaveza „uzmi ili plati“ prihvaćenih u ugovoru o kupovini gasa. Države članice se staraju o poštovanju relevantnih odredbi Poglavlja IV, tačnije članova 18 do 25.

5. Derogacije odobrene na osnovu prethodnih odredbi treba da budu valjano obrazložene. Komisija objavljuje odluku u Službenom listu Evropske unije.

6. Komisija je dužna da u roku od pet godina od stupanja ovog uputstva na snagu podnese izveštaj o iskustvima stečenim primenom ovog člana, kako bi Evropskom parlamentu i Savetu omogućila da razmotre, kada za to dođe vreme, da li ga je potrebno prilagoditi.

#### *Član 28.*

### **Tržišta u nastajanju i izdvojena tržišta**

1. Države članice koje nisu neposredno povezane na vezani sistem druge države članice i koje imaju samo jednog glavnog spoljnog snabdevača mogu da derogiraju članove 4, 9, 23 i/ili 24 ovog uputstva. Preduzeće za snabdevanje sa udelom na tržištu većim od 75% se smatra glavnim snabdevačem. Ova derogacija automatski ističe u momentu kad bar jedan od ovih uslova prestane da postoji. Komisija se obaveštava o svakoj derogaciji ove vrste.

2. Država članica koja se može smatrati tržištem u nastajanju i koja bi zbog sprovođenja ovog uputstva doživela značajne probleme može derogirati članove 4, 7, 8(1 i 2), 9, 11, 12(5), 13, 17, 18, 23(1) i/ili 24 ovog uputstva. Ova derogacija automatski ističe u momentu od kog se država članica više ne može smatrati kao tržište u nastajanju. Komisija se obaveštava o svakoj derogaciji ove vrste.

3. Na dan kada prestaje da važi derogacija pomenuta u stavu 2, definicija kvalifikovanih korisnika će imati za posledicu otvaranje dela tržišta u veličini od barem 33% ukupne godišnje potrošnje gasa na nacionalnom tržištu gasa. Zatim se dve godine važi član 23(1)(b), a tri godine posle član 23(1)(c). Dok važi članak 23(1)(b), država članica iz stava 2 može da odluči da neće primenjivati člana 18 ukoliko se radi o pratećim uslugama i privremenom skladištenju za proces ponovne promene agregatnog stanja gasa u gasovito i njegovu kasniju dopremu do prenosnog sistema.

4. Ako bi primena ovog uputstva uzrokovala značajne probleme na geografski ograničenom području neke države članice, posebno u pogledu razvoja prenosne i glavne distributivne infrastrukture, i u cilju ohrabriranja ulaganja, ta država članica može podneti molbu Komisiji za privremenu derogaciju člana 4, člana 7, člana 8(1 i 2), člana 9, člana 11, člana 12(5), člana 13, člana 17, člana 18, člana 23(1) i/ili člana 24 zbog razvoja na tom području.

5. Komisija može odobriti derogaciju iz stava 4 uzimajući u obzir posebno sledeća merila:

- potrebu za investicijama u infrastrukturu koja ne bi bila ekonomična za rad u slobodnom tržišnom okruženju,
- nivou i izgledima za povraćaj potrebnih investicionih sredstava,
- veličini i ukorenjenosti sistema za gas u oblasti u pitanju,
- izgledu tržišta gasa u pitanju,
- geografsku veličinu i odlike oblasti ili regiona u pitanju i socioekonomske i demografske činioce.

(a) Za gasnu infrastrukturu, osim distributivne, derogacija se može odobriti samo ako u toj oblasti ne postoji gasna infrastruktura ili je uspostavljena pre manje od 10 godina.

Privremena derogacija ne može da traje duže od 10 godina od momenta prve isporuke gasa u oblast.

(b) Derogacija za distributivnu infrastrukturu se može odobriti za vremenski period koji ne sme biti duži od 20 godina od momenta kada je gas prvi put isporučen kroz dotični sistem u toj oblasti.

6. Luksemburg može koristiti mogućnost derogacije člana 8(3) i (9) tokom razdoblja od pet godina počevši sa 01/07/2004. Ova derogacija se razmatra pre isteka razdoblja od pet godina i svaka odluka o obnavljanju derogacije za narednih pet godina se donosi u skladu postupkom iz člana 30(2). Komisija se obaveštava o svakoj derogaciji ove vrste.

7. Pre nego što donese odluku shodno stavu 5, vodeći računa o poverljivosti podataka, Komisija obaveštava države članice o molbama podnetim u skladu sa stavom 4. Odluka i derogacije iz stavova 1 i 2 se objavljuju u Službenom listu Evropske unije.

8. Za potrebe razvoja i ekskluzivne eksploatacije distributivne mreže u pojedinim geografskim oblastima, Grčka može da derogira članove 4, 11, 12, 13, 18, 23 i/ili 24 ovog uputstva u geografskim oblastima i za period utvrđenim u dozvolama izdatim pre 15/03/2002 i u skladu s Uputstvom 98/30/EZ.

#### *Član 29.*

#### **Postupak razmatranja**

U slučaju da u izveštaju iz članu 31(3) stoji zaključak na osnovu kog, uzimajući u obzir efektivan način izvršenja povezivanja na mrežu u određenoj državi članici što dovodi do potpuno efektivnog, nediskriminirajućeg i nesmetanog pristupa mreži, Komisija zaključi da određene obaveze koje se ovim uputstvom nameću preduzećima (uključujući i obaveze pravnog razdvajanja operatera distributivnih sistema) nisu srazmerne traženom cilju, država članica može da podnese Komisiji zahtev za izuzeće od pomenutog zahteva.

Država članica treba da bez odlaganja obavesti Komisiju o zahtevu i dostavi sve relevantne podatke koji su neophodni da pokažu da je zaključak iz izveštaja o efektivnom pristupu mreži održiv.

U roku od tri meseca od prispeća obaveštenja, Komisija usvaja stav o zahtevu te države članice, i po potrebi, predlaže Evropskom parlamentu i Savetu izmene relevantnih odredbi Uputstva. U predlozima za izmenu Uputstva, Komisija može da predloži izuzimanje države članice od posebnih zahteva, pod uslovom da država članica po potrebi primeni podjednako delotvorne mere.

#### *Član 30.*

#### **Odbor**

1. Odbor pomaže Komisiji.

2. Pri pozivanju na ovaj stav primenjuju se članovi 5 i 7 Odluke 1999/468/EZ uz poštovanje odredbi člana 8 iste.

3. Odbor usvaja svoj poslovnik o radu.

### *Član 31.*

#### **Izveštavanje**

1. Komisija prati i razmatra primenu ovog uputstva i, pre isteka prve godine od stupanja Uputstva na snagu, a zatim jednom godišnje, podnosi Evropskom parlamentu i Savetu izveštaj o sveukupnom napretku. Izveštaj pokriva barem sledeće:

(a) stečeno iskustvo i ostvareni napredak pri stvaranju kompletnog i potpuno operativnog unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa kao i prepreke istom, uključujući i aspekte dominacije i koncentracije na tržištu, gramzivog ili ponašanja suprotnog načelu konkurencije;

(b) primenu derogacija odobrenih po ovom uputstvu, uključujući sprovođenje derogacije predviđene članom 13(2), s ciljem eventualne promene graničnih merila;

(c) nivo do kojeg su zahtevi za razdvajanjem i određivanjem tarifa sadržani u ovom uputstvu bili uspešni pri osiguravanju pravičnog i nediskriminatornog pristupa gasnom sistemu Zajednice te istovrsnih nivoa konkurencije, a takođe i ekonomskih, ekoloških i socijalnih posledica otvaranja tržišta gasa po korisnike ;

(d) ispitivanje problema vezanih za nivo kapaciteta sistema i sigurnost snabdevanja prirodnim gasom u Zajednici, a posebno postojećeg i predviđenog odnosa tražnje i ponude, uzimajući u obzir fizičke mogućnosti razmene između područja i razvoj skladišta (uključujući pitanje proporcionalnosti regulacije tržišta u ovoj grani);

(e) posebna pažnja se posvećuje merama koje se u državama članicama preduzimaju u cilju pokrivanja vršnih opterećenja i postupanja u prilikom nemogućnosti jednog ili više snabdevača da vrše isporuke;

(f) opštu procenu ostvarenog napretka po pitanju bilateralnih odnosa sa trećim zemljama koje proizvode i izvoze ili tranzitiraju prirodni gas, uključujući i napredak u integraciji tržišta, trgovine i pristupa tih trećih zemalja mreži;

(g) potreba za eventualnim zahtevima za usklađivanje koji nisu vezani za odredbe ovog uputstva;

Po potrebi, ovaj izveštaj može da sadrži i preporuke i mere za suprotstavljanje negativnim efektima dominacije i koncentracije na tržištu.

2. Svake druge godine, izveštaj iz stava 1 takođe sadrži i analizu različitih mera preduzetih u državama članicama u cilju ispunjenja obaveza javne službe, zajedno sa ispitivanjem delotvornosti tih mera, a posebno njihovih efekata na konkurenciju na tržištu gasa. Po potrebi, ovaj izveštaj može da sadrži preporuke o merama koje se trebaju preduzeti na državnom nivou kako bi se postigli visoki standardi javne službe, ili mere kojima se namerava sprečiti bankrot tržišta.

3. Komisija prosleđuje Evropskom Parlamentu i Savjetu, ne kasnije od 1.januara 2006.godine, detaljan izveštaj u kojem se u glavnim crtama izlaže napredak u stvaranju unutrašnjeg tržišta gasa. Izveštaj posebno razmatra:

- postojanje nediskriminatornog pristupa mreži;
- delotvornost regulacije;
- razvoj infrastrukture za povezivanje, uslova za tranzit i stanje sigurnosti snabdevanja u Zajednici;
- nivo do kog mala preduzeća i domaćinstva uživaju pogodnosti otvaranja tržišta, naročito u pogledu standarda javnih službi;
- nivo do koga su tržišta otvorena za stvarnu konkurenciju, uključujući aspekte dominacije i koncentracije na tržištu, gramzivog i ponašanja suprotnog načelu konkurencije;
- nivo do kog korisnici u stvarnosti menjaju snabdevače i pregovaraju o cenama;
- kretanje cena, uključujući cene isporuke, u vezi sa stepenom otvaranja tržišta;
- da li postoji stvaran i nediskriminatoran pristup trećih osoba skladištima gasa kada je to tehnički i/ili ekonomski potrebno za omogućavanje delotvornog pristupa sistemu;
- iskustvo stečeno u toku primene ovog uputstva u pogledu stvarne nezavisnosti operatera sistema u vertikalno integrisanim preduzećima kao i da li su osmišljene druge mere, pored funkcionalne nezavisnosti i razdvajanja računa, koje proizvode efekte jednake pravnom razdvajanju.

Po potrebi, Komisija dostavlja predloge Evropskom parlamentu i Savetu, naročito da bi garantovala visok standard javne službe.

Po potrebi, Komisija podnosi predloge Evropskom Parlamentu i Savetu, posebno kako bi osigurala potpunu i stvarnu nezavisnost operatera distributivnih sistema pre 1.jula 2007.godine. Po potrebi, ovi predlozi se, u skladu sa propisima o konkurenciji, takođe odnose i na mere koje se bave pitanjima dominacije i koncentracije na tržištu i gramzivog ili ponašanja suprotnog načelu konkurencije.

#### *Član 32.*

#### **Prestanak važenja**

1. Uputstvo 91/296/EEZ prestaje da važi s danom 01/07/2004, pri čemu se ne dovode u pitanje ugovori zaključeni shodno članu 3(1) Uputstva 91/296/EEZ koji nastavljaju da važe i primenjuju se pod uslovima iz pomenutog uputstva.

2. Uputstvo 98/30/EZ prestaje da važi od 01/07/2004 čime se ne dovodi u pitanje obaveza država članica u pogledu rokova za transpoziciju i primenu pomenutog uputstva. Upućivanje na ukinuto Uputstvo se tumači kao da upućuje na ovo uputstvo i tumači se u skladu sa tabelom relacija iznetom u Aneksu B.

*Član 33.*

**Implementacija**

1. Države članice su dužne da usvoje zakone, uredbe i administrativne propise za sprovođenje ovog uputstva najkasnije do 1. jula 2004. godine. One o tome odmah obaveštavaju Komisiju.
2. Države članice mogu da odlože primenu člana 13(1) do 1. jula 2007 godine. Time se ne dovode u pitanje zahtevi iz člana 13(2).
3. Kada države članice usvoje pomenute mere, one će sadržavati i upućivanje na ovo uputstvo, ili će biti praćene takvim upućivanjem u vreme njihovog zvaničnog objavljivanja. Metode upućivanja određuju same države članice.

*Član 34.*

**Stupanje na snagu**

Ovo uputstvo stupa na snagu dvadestog dana od dana objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

*Član 35.*

**Adresati**

Ovo uputstvo je upućeno državama članicama.

## ANEKS A

### Mere za zaštitu potrošača

Ne dovodeći u pitanje pravila Zajednice o zaštiti potrošača, posebno Uputstvo 97/7/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta<sup>7</sup> i Uputstvo Saveta 93/13/EZ<sup>8</sup>, mere pomenute u članu 3 moraju obezbediti da korisnici:

(a) imaju pravo da ugovor sa njihovim pružaocem gasnih usluga sadrži:

- identitet i adresu snabdevača;
- naznaku usluga koje se pružaju, kvalitet ponude kao i vreme povezivanja na mrežu;
- ukoliko postoji ponuda, vrste ponuđenih usluga održavanja;
- sredstva putem kojih se mogu dobiti ažurni podaci o svim tarifama i naknadama za održavanje;
- trajanje ugovora, uslove za produženje i prekid usluga i ugovora, postojanje prava na raskid;
- sve naknade i instrumente refundacije koji postoje ukoliko nivo kvaliteta ugovorenih usluga nije ispunjen, i
- metod pokretanja postupka za rešavanje sporova u skladu sa tačkom (f).

Uslovi moraju biti pravični i unapred poznati. U svakom slučaju, informacije treba da se dostave pre zaključenja ili potvrđivanja ugovora. Kada su ugovori zaključeni putem posrednika, pomenute informacije se takođe dostavljaju pre zaključenja ugovora:

(b) dobiju adekvatno obaveštenje o svakoj nameri da se izmene uslovi iz ugovora i da se informišu o pravu na raskid ugovora po prijemu obaveštenja. Pružaoci usluga neposredno obaveštavaju svoje pretplatnike o svakom povećanju naknada, u odgovarajućem momentu, najkasnije do isteka uobičajenog perioda slanja računa nakon što to povećanje stupi na snagu. Države članice se staraju da korisnici mogu slobodno da se povuku iz ugovora ako ne prihvataju nove uslove o kojima su obavešteni od strane pružaoca usluga vezanih za gas;

(c) prime transparentne informacije o cenama i tarifama koje se primenjuju, kao i o standardnim uslovima u vezi pristupa i korišćenja usluga vezanih za gas;

(d) da im se ponudi širok izbor metoda plaćanja. Svaka razlika u uslovima mora da odražava cenu različitih sistema plaćanja koju trpi snabdevač. Opšti uslovi moraju biti pravični i transparentni. Moraju biti izloženi na jasan i razumljiv način. Korisnici moraju biti zaštićeni od nepravičnih i obmanjujućih metoda prodaje.

(e) da ne plaćaju naknadu zbog promene snabdevača;

<sup>7</sup> Službeni list broj L 144, 04.06.1997, strana 19

<sup>8</sup> Službeni list broj L 95, 21.04.1993, strana 29

(f) imaju koristi od transparentnih, jednostavnih i jeftinih procedura za rešavanje po njihovim prigovorima. Takve procedure omogućavaju da se sporovi rešavaju pravično i brzo, uz obezbeđivanje, gde je to moguće, sistema za nadoknade i/ili kompenzacije. Oni treba da slede, gdegod je to moguće, principe postavljene u Preporukama Komisije 98/257/EZ<sup>9</sup>.

(g) koji su spojeni na gasni sistem budu obavešteni o njihovim pravima na snabdevanje prirodnim gasom određenog kvaliteta po razumnim cenama, prema važećim nacionalnim propisima.

---

<sup>9</sup> Službeni list broj L 115, 17.04.1998, strana 31